

Zoran Kojčić

## Hod kroz... (1. dio)

Stvar koju je tada doktor Markovsky imao na umu morala je ili proći potpuno nezapaženo, ili biti jedna od najvećih stvari u povijesti civilizacije; drugačija joj sudbina od ovih dviju nije mogla biti, a Markovsky je to negdje duboko u sebi istinski slutio. Sva ona pitanja koja su ga mučila tih dana vezana za *njegovu* stvar, bila su odgovorena još davnih dana, nije ih imalo smisla ponovno u glavi otvarati. Znao je Markovsky kojim će putem krenuti – tog je jutra šapnuo drveću: U vaš se grad više ne vraćam.

\*

- Sasvim je prirodna stvar, gospođo, da je imaginacija najrazvijenija sposobnost u djece, posebice ovih dana, kada se oko njih događaju stvari koje samo odraslima mogu biti jasne. – s nevjericom u svoje riječi pokušavao je liječnik umiriti Amonovu majku u stanje besprijekornog tjelesnog zdravlja, ali i bujne mašte koju je njezin jedinac imao. Objašnjenje koje je svim ukućanima bilo jasno, ali gospođu Markovsky ni malo nije ohrabrilo; čak štoviše, natjeralo ju je da razmišlja o budućnosti svojega sina i slici onoga kakav će on čovjek, naposljetku, biti.

- Najljepša Vam hvala, gospodine. – trudio se stari gospodin Markovsky ublažiti neugodni tren šutnje koji je zagrio prostoriju. – Pobrinut ćemo se da dječaka ne izlažemo svim onim nedaćama izvana.

- Svakako, svakako. – složio se liječnik – Mada, znate, i poznanstvo s drugom djecom, koliko god to teško danas bilo zamisliti, neće mu škoditi, zasigurno.

Arkadij Markovsky kimne glavom u znak potvrde i nasmiješi se svojoj gospođi, koja je već držala ruke na ustima, vidljivo spremna na plač.

Liječnik iziđe iz prostorije i za sobom ostavi patnju jedne donedavno bezbrižne obitelji, na čijim leđima sada jaše potpuno nerazumljiv strah od samoće, sifilisa i kroničnog ludila.

Stari Markovsky zatvori vrata za liječnikom, izvadi jednu cigaretu iz tabakere koja je ležala na stolu, pripali, pokretom ruke ponudi i gospođu, zatvori tabakeru i za njom i svoje srce za bolešljivog dječaka koji je u sobi pored njihove već zamišljao kako će jednog dana napraviti nešto veliko. Ili, pak, neće napraviti ništa. Trećega puta nije bilo.

\*

Tog se dana Amon Markovsky nije osjećao kao ljudsko biće. Struja koja je ključala njegovom krvlju nikako nije mogla biti takve naravi koja bi budila duhove ili pravila kakve novine.

Hod mu je bio nespretan, ulica se ljuljala, a ljudi je oko njega bivalo sve više i više kako se približavao Tamnoj tvrđavi. Osjećao je kako se nebo lagano spušta ispod njegovih nogu, mogao je hodati po glavama anđela, nježno, nesigurno, a opet dovoljno zainteresirano da ne sruši niti jedan aureol.

Tih dana, mjesta slutnjama nije bilo. Ostale su samo suze; miris prašine koji ih je nevoljko tjerao van svake pomisli na onu stvar koja mu je tako sebično uzimala svo vrijeme i strah.

Amon Markovsky toga dana nije popušio svoju dozu cigareta. Niti će to ikada više moći.

\*

Zapravo, i od najranijeg djetinjstva Amon uopće nije mario za svoje roditelje. Uvijek su mu izgledali smiješno u svojim čudnim odeždama, poput nekih ljudi na maskenbalu, ali uvijek ozbiljnih, s licima nekog tko odista nije svjestan činjenice da se s njime u prostoriji nalazi jedno maleno djetesce kojemu s vremena na vrijeme valja posvetiti svu pozornost.

Maske koje je Amon pred njima nosio, vremenom su se mijenjale; kada je već poodrastao, tražio je od njih novce za svoje sve suludije zamisli, a pod izlikom da mu trebaju za kakav doktorat ili posao na nekom institutu. Stari je Markovsky bio ponosan na svojega sina, onoliko koliko dobar seljak može biti ponosan na kakvo govedo ili svinjče koje je uhranio ne

radi zarade, nego iz čiste vlastite zadovoljštine. No, Amon nije za to mario, već je bio naviknut na poziciju onoga koji je jedino sebi trebao nešto dokazati.

Možda zato još uvijek nije bio načisto s time treba li *njegova stvar* pred drugima proći neopaženo, ili se o njoj trebaju pisati knjige.

\*

- Oh, Keša, ja sam se stvarno jako uplašila. Ti ne znaš...ti nisi bio tu...ti ne znaš kako je to...njegov nos...maleni nosić...ta krv...trčanje...on nije niti glasa ispustio! Marija nije bila tu, ona kuharica tko zna gdje je opet odlutala, a Alberta si uzeo sa sobom. Ostala sam sama i nisam...nisam...zaista nikako nisam....oh, Bože! – uzdisala je.

- Smiri se, Katrina, smiri se. Prošlo je! Ta nema nikakve štete! Amon je samo dijete; znaš kakva su djeca. Ta i ja sam trčao i padao kad sam bio njegovih godina, lomio sam noge i vratove, a vidi me sad. Očvrstnut će, napokon. – pravdao je svoje odsustvo stari Markovsky, osjećajući krivnju jedino prema svojoj ženi.

- Molim te, da mi to više nisi nikada napravio! Ne ostavljaj me samu s tim malim vragom. Pobogu, dogovorili smo se o tome, još prije vjenčanja! Ni sama ne znam kako si me uopće natjerao da ga rodim!!

- Hajde, hajde. – zagrlivši ju, šapnu Arkadij Markovsky na uho svojoj ženi. Nakon kojega trena, odmaknu se, pogleda ju ravno u oči, nasmiješi se te joj palcem desne ruke obriše dvije suze s obraza, oprezno, tako da ne pokvari šminku.

Katrina Markovsky zatim nestade u tamu svoje sobe, noseći u mislima sjećanja na proljeće 1897., na jednu klupu u parku pokraj Istera i na jedan pogled koji je pjevao Odu životu.

\*

Mihail Lavov tada još nije poznavao doktora Markovskog. Doduše, čuo je neke priče o njegovu ocu, Arkadiju, čovjeku istančana ukusa i markantna oratorstva, ali nije ni slutio da će sin tog gospodina biti jedina ličnost u njegovu životu koju će gledati s divljenjem i ljubavlju. Ljubav, zapravo, tada nije bila ni na kraj pameti mladom Lavovu. Upravo dok je doktor Markovsky pokušavao zaspati, na pamet mu je pala misao o bijegu od doma, poput kakvog

skrovitog predskazanja, slično kao sova koja se nakon sumraka pokušava probiti kroz guste grane najdivnije jele, spremno čekajući svoj ponoćni ples. Skočio je iz kreveta poput vidre i krenuo kopati po starim zabilješkama.

Amon tu noć ipak nije zaspao.

\*

Dekadentna faza onih večeri koje je doktor Markovsky provodio uz burbon nije niti najmanje ometala njegovu koncentraciju na spremnost u izvršenju *njegove stvari*. Sve je teklo onako kako je planirao: iznajmio je pogodan prostor, skupio je potreban materijal, dovoljno se izolirao od svega što ga je moglo omesti; jedino je čekao povoljan trenutak, onakav trenutak koji bi mu donio samo uspjeh i ništa više od toga.

No, kako to obično biva, ruže nisu cvjetale baš na svakom koraku. Uvijek u vrtu postoji ono jedno mjesto na kojemu se mogu naći pokoji dijelovi tla kojima, i nakon sve posvećene pozornosti, jednostavno neka sila koja je dosta jača od njegove volje za rastom, baš ne dozvoljava naći prolaz.

Stari Markovsky ustao je rano toga jutra. Katrinu nije zatekao u njezinoj sobi. Katrina se već tada šetala kraj Istera i iz njega pokušavala silom svojih emocija izvući kakvu zamisao koja bi joj, bar na tren, uspjela vratiti onu stvar za koju je znala da samo njoj pripada. Povijest čitave jedne obitelji, koja, iako malobrojna, mnogim ljudima na ovome svijetu dosta znači.

\*

Ceremonija koja se u kasnom travnju održala u parku Markovsky, ostavila je sve ravnodušnima. Navikli su već njihovi sugrađani na kojekakve smicalice koje su im Markovsky pripremali i ovog već puta nisu bili niti najmanje oduševljeni. Možda je tomu kriva samo loša gluma, a možda i previše alkohola.

Ljudi koji su spavali na hodnicima. Aleja i vrt. Tri bijele klupe. Jesenje lišće pod cipelama. Travnjak, odnjegovan rukama drskih baštovana i jedna mala djevojčica u crvenoj haljini. Sve je to tako mirisalo na Markovske; tako odurno, da se mlada gospođica Andrić već počela nepristojno i na glas smijuljiti, šapćući neprestano nešto na uhu svojem budućem zaručniku,

gospodinu Lavovu; dok je ovaj, opet, strpljivo slušao pokušavajući razaznati kretnje njezina glasa, praveći se da ne primjećuje kako ih drugi, sa zavišću, gledaju, gotovo ispod oka.

\*

- Ma mrzim sve, shvaćate li to!? Mrzim! Sve proketo mrzim! – vikao je doktor Markovsky na jadnu i poplašenu pedesetogodišnju uličnu prodavačicu, dok su se za njim okretali ljudi u kaputima, na koje je, uz već narančastu boju uličnog svjetla, padao jedan od onih prvih snjegova te zime. S rukama u džepovima tek tankog sako, mrmljao je doktor neku mantru, kako bi ono rekli, sebi u bradu. – Mrzim! Baš mrzim! Prezirem! Gadi mi se to! GA-DI!!! Možete li shvatiti?? – nastavljao je s ulaganjem ogromnog napora.

Prodavačica je i dalje stajala u strahu, grijući ruke u džepovima, crvenih obraza, nesvjesna činjenice tko stoji pred njom; nesvjesna toga kako pored nje više jedan od najvećih anonimusa toga doba, zarobljen u svom tom ludilu sifilisa i samoće.

Trenutak samo trajao je smiraj, a onda se glas ponovno javio, ovaj put obraćajući se jednom od kaputa koji su prolazili: - Oprostite, gospodine! Nadam se da Vas moja pojava neće poplašiti kao što je maloprije ovog crva koji nas promatra! Iskreno se divim Vašem šesiru i bradi. Izgledaju tako zanosno! Astonishing, što bi rekli oni s otoka!

Kaput ga pogleda, britko, gotovo s pažnjom. Bez straha. Odmjereno. Nikako se ne zaustavljajući na pokušajima dešifriranja riječi dugonogog napasnika.

Svijet je i dalje stajao na svojem mjestu. Možda je ta činjenica umirila doktora Markovskog, već dosta umornog i nezaštićenog.

- Vrijeme je u postelju poći. Na ognjište, Markovsky! Na spavanje. Ne misli više. Dosta je bilo mišljenja za danas. Ne zbori više, pobogu, priglupi čovječe!

\*

Tek gdje gdje razabrani zvuk, sličio mu je na ljudski glas. Koraci su bili preglasni. Štikla, cipela, nečujan šum. Sve ga je, nekako, podsjećalo na zvuk lokomotive u dolasku. Stajao je Amon s vrećicama u rukama, stajao na rubu kolnika, gledajući niz ulicu, mrmljajući sebi u bradu svoje mantre nezadovoljstva. S krova automobila na drugoj strani ulice, golub je neprimjetno

promatrao doktora Markovskog. Činilo mu se da ti ljudi moraju biti dosta zbrkanija bića od njegovih drugova golubova. Ako ni zbog čeg drugog, a onda zbog toga što, poput Markovskog, nisu letjeli krilima, nego svojom maštom!

\*

- Dobra večer, gospodine! – reče siromašno odjeveni starac doktoru Markovskom, sjedajući za njegov stol. – Vi ste upoznati s reptilima, pretpostavljam? – nastavi uljez. Markovsky začuđeno pogleda, ne u lice uljezu, nego u bijeli stolnjak na kojem je stajala čašica rakije i pripremljen duhan za motanje. Rukom krene ka još nenačetom papiru, ali se na tren nespretno zaustavi, pogleda uljeza u oči, nježno zabaci glavu u stranu, kao da ga pogledom želi pitati neku jako bitnu stvar, ali britko spusti pogled dolje, ka papiru i poče motati duhan.

- Niste? Znači, Vi nikako ne možete biti iz Amerike! Čuo sam razne mitove o reptilima koji žive tamo. Ima ih svakojakih vrsta, oblika, veličina, svakakva gamad se tamo namnožila. Neki kažu da će jednoga dana preuzeti svijet. Zamislite drznike! Ne! rekao sam sebi, neće! Bar ne dok sam ja živ! – zastane uljez, nasloni se na stolicu udomaćeno, a zatim primijetivši konobara kako dolazi, duboko udahne, pričeka i reče – Dupli whiskey, molim.

\*

- Nego, gdje sam ono stao!? – upita uljez.

- Emena za to nikako ne smije doznati – reče Markovsky, dignuvši glavu od stola, tek probuđen iz sna.

- Kako, molim? Tko je Emena? – začudi se uljez toj nagloj, čak prvoj rečenici koju je Markovsky izgovorio u posljednjih sat vremena.

Markovsky ustade, okrene se oko sebe, uze svoj kaput, na stolu ostavi sav novac koji je imao u džepu i ne osvrnuvši se ka uljezu iziđe van. Ulica je tog dana mirisala na proljeće, iako s oblacima očito nešto nije bilo u redu.

\*

Iznajmljena soba u kojoj je tad živio, bila je prostrana. Ipak, Amon se u njoj običavao kretati uz sam zid, kao da je, njegovim očima gledana, bila pretrpana stvarima od kojih se nije dalo

hodati po njoj. Često je, sjedeći na vojničkom krevetu, gledao ka starom kaminu, kroz njega čak, negdje u dubinu rupe koja je sličila onoj kroz koju je Alisa upala u svijet čudnih zečeva, kraljica i najdivnijeg plesa. Naglo skačući s kreveta, znao je gotovo luđački trčati do prozora, manijakalno ga otvoriti, udahnuti svjež zrak, osjetiti vjetar na obrazima, a zatim se poput djeteta sklupčati u kakav čučeci položaj, stisnut uza zid, gledajući opet ka kaminu, ka rupi, ka dimenziji tisuću puta bajkovitijoj od ikog predjela mašte, ka izlazu u vatri, ka onom svijetu. Ono što ga je najviše privlačilo u toj igri samoće i sifilisa, bio je ples sjena, čudesno kolo vila i vještica koje su se svaku večer skupljale oko vatre, trčeći u krug obučene u bijele haljetke, s lovorovim vijencima na glavama. Veselila ga je božanska pjesma koja je izlazila iz njihove mladosti, veselio ga je osjećaj sigurnosti koji mu je nedostajao. Samoća ga je znala gutati, svakim trenom sve više. Posezao je tada za svojim malenim notesom, pisao u njeg tajne iz djetinjstva, slušao šum mora koji je izvirao iz njegovih stranica. Više nije bio sam. Sve je tada bilo na mjestu, poput harmonije univerzuma. Amon se, na kraju krajeva, osjećao sigurno u toj sobi.

\*

U Amonovu hodu nije bilo mjesta za kojekakve metafizike šetnje. Ister je znao biti varljiv. Ogledalo koje je pružao Suncu, činilo je Amona ljutim na tu inače divnu rijeku. U njezinoj blizini, osjećao je čežnju prema domu, iako je dom bio već svjetlosnim godinama daleko. Uvijek je sjedao na sam rub klupe kraj Ister, kao da njih dvoje zajedno očekuju kakve goste na toj klupi, kao da valja čuvati mjesto za vojsku radoznalih šetača, sjedača, plivača, rijekoljubaca, koji će baš na toj, od svih drugih klupa, potražiti utjehu, odmor, neprežaljenu ljubav. Svaki dim cigarete govorio je istu priču. Amon, Ister, Sunce, klupa – bilo je svejedno tko će od tih jadnika dočekati sljedeći dan, a tko se skriti iza oblaka, Mjeseca, u tmuni, tko će svoju prisutnost žrtvovati zarad preživljavanja onog drugog ili drugih.

A večer? Večer je za njih značila razgovor, neuzvraćenu ljubav, hranu, brigu, skrb, ignoriranje, bijeg, prijatnu, smijeh, pogled u potpunu sumnju! Pogled tako crn i prozračan, tako pun mržnje, pohlepe, razdora, beskućništva, plavetnila i otkrića! Večer je značila otkrivanje vela prošloga kroz viđenje mijene sadašnjosti. To kako su stvari poslagane sada, to može biti jedino odraz nečega što se zbilo u prošlosti. Za Amona i njegovu družinu, ta je prošlost bila mračna poput večeri, a stanje u kojem se trenutno nalaze rezultat je tek djelovanja sila

mraka, sivila, slabašnog staračkog zagrljaja, nespretnog hoda, naivno postavljenog pitanja, priče koja nema kraja, skidanja odjeće do gole kože!

\*

U tom trenu, Mihail Lavov spusti pogled ka novim cipelama koje je nosio Amon. Oprezno ga upita: - Nisi li to kupio na Bazaru?

Amon se snuždi. Sjeti se svoje mladosti i šetnji do Bazara. Sve mu odjednom postade nasilno. Sva ta sjećanja, sjeta, bol koju su mu roditelji zadali. Pokuša skrenuti s teme: - Sjeti se, mili, na tren, kako je to sve nekada izgledalo u Moskvi. Kočije, prvi tramvaji, dame i gospoda koji šecu promenadom. Danas...danas ti se sve svodi na kurvanje. Nekada su muškarci bili ponosna gospoda, a žene ponosite dame. Danas! Što je s ovime danas? Gdje li su nestali svi ti ljudi???

- Previše nas je. – uzvratil spremno Lavov. – Nakotilo nas se isuviše na ovome svijetu. Zar ne vidiš, Amone, koliko nas je? Kako da toliki broj ljudi budu gospoda ili dame? Prostorno nemoguće! Potpuno nemoguće!

- Ali, zar nemaju svi taj osjećaj u sebi? Zar se ne mogu oduprijeti ovomu divljaštvu? Zar je to toliko teško, zar je muka nekad biti iznad one prvobitne životinje koja čuči u svima nama? Zar je to toliko teško, pobogu???

- Eh, moj Amone! Često želim u sebi imati ono nešto tvoje, ono što te krasi kao vrsnoga poznavatelja...života? Ljudi? Običaja? Straha? Nade? Nije ni čudo što si bolestan. Odviše brineš za nepotrebno.

- Prestani mi povlađivati. Isti si kao i svi ostali! Zašto ti ne nastojiš oko nekih drugih stvari? Zašto danas nisi u uredu? Opet lijenčariš posvuda!

- Subota je! – uzvratil Lavov. – Subotom ured ne radi.

- Jao, lako je vama uredašima! Vi imate dane kada ne radite, kada ne mislite, dane u tjednu, sate u danu. Vi mislite i radite samo u ono vrijeme kad vam kažu. Ostatak vremena provodite u besciljnom lutanju između traganja za samovarljivim smislom ili primitivnom rasonodom. Vaš je život bajka! Bajka, kažem ti!



- Ne budali. Ti se nikada ne bi htio upustiti u takvu bajku. Ne zavidi onda nama na našoj radosti malenog življenja

- Prokleta bila radost malenog življenja! Prokleta, kažem! Kako se samo možete zadovoljiti tim tricama i kućinama?? Kako??? – poviče već Markovsky te nastavi – Zašto se već jednom ne ubiješ? Zašto se ne ubiju??? Oni, svi oni koji dnevno osam sati rade, osam sati ne misle, a osam sati spavaju. Prokleti bili u toj malenoj zadovoljštini vlastite nezrelosti.

- Lezi, Amone. Samo lezi. Spavaj....bolje spavaj. Ne misli.

- Proklete da su vaše formule i imperativi spavanja, odmora, negacije mišljenja i patetičnog izvlačenja od rada. Ležat ću i spavat ću kad umrem. Skloni mi se s puta! – naredi Markovsky, iziđe iz stana i snažno zalupi vrata za sobom, tako da je plastična čaša, koja je nespretno bila ostavljena na rubu stola, pala na nov tepih, a iz nje se izlilo ono malo burbona što je Amon, još prije dva sata, sipao. Lavov pogleda na sat te shvati da je i njemu bolje da krene. Pogleda ka mrlji na novom tepihu, ali zaključa da je neke mrlje bolje ostaviti vidljivima. Nek' nas podsjećaju na bolje dane. Ako je to još ikako moguće.

**Zoran Kojčić**